1964 సుప్రీం కోర్టు రిపోర్టులు (7) 228

రామ్ శరణ్

వర్సెస్

డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్, అజ్మీర్ రేంజ్

మరియు ఇతరులు

[పి.బి.గజేంద్రగడ్కర్, సి.జె., కె.ఎన్.వాంచూ, జె.సి.షా.

ఎన్.రాజగోపాల అయ్యంగార్ మరియు ఎస్.ఎం.సిక్రీ, జె.జె.]

పోలీసు చట్టం, 1861 (చట్టం 5 ఆఫ్ 1861) సెక్షన్ 2 - రాజస్థాన్ పోలీస్ - రాష్ట్రాన్ని పరిధులుగా విభజించడం - పదోన్నతుల పరిధి -చట్టం ముందు సమానత్వం లేదా ప్రభుత్వ ఉద్యోగ విషయాలలో సమానత్వాన్ని నిరాకరిస్తే - భారత రాజ్యాంగం, ఆర్టికల్ 14 మరియు 16.

హెడ్ కానిస్టేబుల్ కు సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ ఆఫ్ పోలీస్ గా పదోన్నతి కల్పించేందుకు రాజస్థాన్ రాష్ట్రంలో అమల్లో ఉన్న విధానం రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 14, 16(1)లను ఉల్లంఘించడమేనని సవాలు చేశారు. హెడ్ కానిస్టేబుల్ స్థాయి నుంచి సబ్ ఇన్స్పెక్టర్ ఆఫ్ పోలీస్గా పదోన్నతి పొందిన పిటిషనర్ను పర్మినెంట్గా నియమించారు. ఆ రేంజ్ లో జూనియర్ మోస్ట్ అప్రూవ్డ్ హెడ్ కానిస్టేబుల్ కావడంతో సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ తిరిగి రేంజ్ కు వచ్చారు.రాష్ట్రంలోని ఇతర రేంజ్ లలో అతని కంటే జూనియర్ అయిన హెడ్ కానిస్టేబుళ్లు చాలా మంది ఉన్నప్పటికీ వారు సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ లుగా విధులు నిర్వర్తించారు. సబ్ ఇన్స్పెక్టర్ల హోదా నుంచి పదోన్నతి, పునర్విభజన కోసం రాష్ట్రం మొత్తాన్ని ఒకే యూనిట్గా పరిగణించి ఉంటే పిటిషనర్ తిరిగి వచ్చేవారు కాదని పిటిషనర్ల ఆవేదన

వ్యక్తం చేశారు. పోలీసు శాఖ మొత్తం ఒక్కటేనని, హెడ్ కానిస్టేబుళ్లకు సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్లుగా పదోన్నతులు కల్పించడం చట్టం ముందు సమాన అవకాశాలను నిరాకరించడమేనని, రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 14, 16 ప్రకారం ఇది దెబ్బతింటుందని ఆయన వాదించారు. ఒక నిర్దిష్ట సమయంలో ఒక నిర్దిష్ట రేంజ్ లో విధులు నిర్వర్తిస్తున్న అధికారులకు అనుకూల కదలికలు, పునఃసమీక్షలను పరిమితం చేయడం, అదే సమయంలో ఇంటర్ రేంజ్ బదిలీలను స్వేచ్ఛగా, తరచుగా చేయడం, అధికారిక దినచర్యగా పదోన్నతులు, పునఃసమీక్షల్లో తీవ్రమైన అసమానతలు, సీనియారిటీలో అస్తవ్యస్తమైన మార్పులకు దారితీస్తుంది.

చెప్పబడింది:.... (i) రాష్ట్రంలో అభివృద్ధి చెందిన విధంగా పదోన్నతులు ఇచ్చే వ్యవస్థను చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని నిరాకరించడం లేదా ప్రభుత్వ సేవలో ఉద్యోగ విషయంలో సమానత్వాన్ని నిరాకరించడంగా కొట్టిపేయలేం, పోలీసు దళం మొత్తం రాష్ట్రానికి ఒకటిగా పరిగణించబడుతుంది, కానిస్టేబుల్ నుండి పదోన్నతి మొత్తం రాష్ట్రం ఆధారంగా ఉండాలి లేదా కేవలం కష్టాల కేసుల ఆధారంగా ఉండాలి. రాష్ట్రంలో పోలీసుల సమర్థతతో పాటు పరిపాలనా సౌలభ్యం కోసం ఈ వ్యవస్థను రూపొందించారు.

ii). ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ బదిలీ అధికారాన్ని దుర్వినియోగం చేస్తే (ఎందుకంటే ఆయన ఒక్కరే సబ్ ఇన్స్పెక్టర్లను ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్కు బదిలీ చేయవచ్చు), చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని స్పష్టంగా నిరాకరించడం లేదా రాష్ట్ర సేవలో ఉద్యోగానికి సమాన అవకాశాలను నిరాకరించడం వంటి ఉదంతం తలెత్తవచ్చు. కానీ ఇలాంటి వ్యవస్థను కొట్టేయలేం. దానిని దుర్వినియోగం చేయవచ్చని పేర్కొంది. ఈ హోల్ సేల్ పద్ధతిలో దుర్వినియోగం జరిగినప్పుడు దుర్వినియోగాన్ని అరికట్టడానికి కేసు తలెత్తవచ్చు తప్ప వ్యవస్థను కాదు.

(iii). .... 1955 మార్చిలో ప్రభుత్వ ఉత్తర్వుల నేపథ్యంలో రూ.250/- కంటే తక్కువ వేతనం తీసుకునే అధికారులను తమ సొంత జిల్లా వెలుపల బదిలీ చేయరాదని ఆదేశిస్తూ, దానిని ఉల్లంఘిస్తూ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ స్వేచ్ఛగా, తరచూ బదిలీలు చేయడాన్ని అంగీకరించలేం. ఈ పదోన్నతుల విధానంతో పాటు రాజస్థాన్ లో ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్ కు ఎస్ ఐల బదిలీలు నిత్యకృత్యంగా స్వేచ్ఛగా, తరుచుగా బదిలీలు జరిగే ఆచారం కూడా ఉందని నిర్ధారణకు రావడానికి పిటిషనర్ రికార్డులో ఉంచిన ఆధారాలు సరిపోవు.

ఒరిజినల్ న్యాయపరిధి-రిట్ పిటిషన్ నెంబరు 175 ఆఫ్ 1963.

ప్రాథమిక హక్కుల అమలు కోసం భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 32 ప్రకారం పిటిషన్.

పిటిషనర్ తరఫున బి.డి.శర్మ వాదనలు వినిపించారు.

అడిషనల్ సొలిసిటర్ జనరల్ ఎస్వీ గుప్తే, రాజస్థాన్ రాష్ట్ర అడ్వొకేట్ జనరల్ జీసీ కస్లీవాల్, ప్రతివాదుల తరఫున బీఆర్జీకే ఆచార్ వాదనలు వినిపించారు.

మార్చి 16, 1964. ఈ తీర్పును జస్టిస్ వాంచూ వెలువరించారు .- రాజస్థాన్ రాష్ట్రంలో హెడ్ కానిస్టేబుళ్లకు ఎస్సైలుగా పదోన్నతులు కల్పించే విధానం రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 14, 16(1)లను ఉల్లంఘించడమేనని రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 32 కింద ఈ పిటిషన్ దాఖలైంది. పిటిషనర్ మాజీ అజ్మీర్ రాష్ట్రంలో హెడ్ కానిస్టేబుల్ గా పనిచేశారు మరియు 1955 లో సబ్-ఇన్స్పెక్టర్ ఆఫ్ పోలీస్ స్థాయికి పదోన్నతి పొందడానికి ఆమోదించిన హెడ్-కానిస్టేబుళ్ల జాబితాలో చేర్చబడ్డారు మరియు జులై 14, 1956 న తాత్కాలిక సబ్-ఇన్స్పెక్టర్ ఆఫ్ పోలీస్ గా నియమితులయ్యారు. 1956 నవంబరు 1 న రాష్ట్రాల పునర్విభజన చట్టం ప్రకారం పూర్వపు అజ్మీర్ రాష్ట్రం రాజస్థాన్ రాష్ట్రంలో విలీనం చేయబడింది. పిటిషనర్ ను రాజస్థాన్ రాష్ట్ర పోలీసు సర్వీసులో చేర్చుకుని 1956 నవంబర్

1న రాజస్థాన్ లో తాత్కాలిక సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ గా నియమిస్తూ ఉత్తర్వులు జారీ చేశారు. రాజస్థాన్ లో పోలీసు పరిపాలన యొక్క పద్ధతి ఏమిటంటే, రాష్ట్రంలోని మొత్తం పోలీసు దళం సాధారణంగా ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ యొక్క పరిపాలనా నియంత్రణలో ఉంటుంది, అతనికి ఆరుగురు డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ సహాయపడతారు, ప్రతి డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ పరిపాలనా సౌలభ్యం కోసం మొత్తం రాష్ట్రాన్ని విభజించిన ఆరు రేంజ్ లలో ఒకదానిలో పరిపాలనకు ఇన్ ఛార్జిగా ఉంటారు. రాజస్థాన్ రాష్ట్రాన్ని ఆరు రేంజ్లుగా విభజించినప్పటికీ, వివిధ రేంజ్లలో ఉన్న ఎస్ఐలు ఒకే కేడర్, ఒకే సర్వీసుకు చెందినవారని, వేతనం, సెలవు, పెన్షన్, పదోన్నతి, క్రమశిక్షణ చర్యలకు సంబంధించి ఒకే నియమ నిబంధనలు, ఒకే సర్వీసు నిబంధనలకు లోబడి ఉంటారని పిటిషనర్ వాదించారు. ఎస్సైలను కూడా ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్ కు బదిలీ చేస్తారు. ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ ప్రతిరోజు సగటున ముగ్గురు లేదా నలుగురు సబ్ ఇన్స్పెక్టర్లను ఒక రేంజ్ నుండి మరొక రేంజ్కు బదిలీ చేస్తూ ఉత్తర్వులు జారీ చేయడం సాధారణం, అందువల్ల వివిధ రేంజ్లలోని ఎస్ఐలు ఒకే విధంగా ఉంటారు మరియు అన్ని విధాలుగా సమానంగా ఉంటారు. రాష్ట్రంలోని వివిధ రేంజ్లలో విధులు నిర్వహిస్తున్న హెడ్ కానిస్టేబుళ్లదీ ఇదే పరిస్థితి. 1861 పోలీసు చట్టంలోని సెక్షన్ 5, (ఇకపై ఈ చట్టంగా పేర్కొనబడింది) దృష్ట్యా పోలీసు దళం మొత్తం రాష్ట్రానికి ఒకటే అయినప్పటికీ, ప్రతి రేంజ్ లో ఒక నిర్దిష్ట సమయంలో సేవలందిస్తున్న పోలీసు సిబ్బందిని పదోన్నతులు మరియు పునఃసమీక్షలు చేయడానికి ఒక ప్రత్యేక మరియు ప్రత్యేక యూనిట్ గా పరిగణించే ఆచారం రాజస్థాన్ రాష్ట్రంలో పెరిగిందని పిటిషనర్ వాదించారు. ఈ పద్ధతి ఫలితంగా ఒక రేంజ్ లో ఎస్సైల కేడర్ లో ఖాళీ ఏర్పడితే ఆ రేంజ్ లో ఉన్న సీనియర్ హెడ్ కానిస్టేబుళ్లను మాత్రమే ఆ పోస్టుకు పదోన్నతి కోసం పరిగణనలోకి తీసుకుంటారు, ఇతర రేంజ్ లలో కూడా పదోన్నతులకు ఆమోదం పొందిన సీనియర్ హెడ్ కానిస్టేబుళ్లు కూడా ఉండవచ్చు. ఇతర రేంజ్లకు చెందిన హెడ్ కానిస్టేబుళ్లను పరిగణనలోకి తీసుకోకుండా ఖాళీలు ఏర్పడిన నిర్దిష్ట రేంజ్లో హెడ్ కానిస్టేబుళ్ల ఆధారంగా పదోన్నతులు కల్పించారు. ప్రజాసేవ అనివార్యం దృష్ట్యా రివర్షన్ చేయాల్సి వచ్చిన సందర్భం కూడా ఇదే. ఈ పద్ధతిని దృష్టిలో ఉంచుకుని, పిటిషనర్ ను 1957 ఏప్రిల్ లో అజ్మీర్ రేంజ్ లో జూనియర్ మోస్ట్ అప్రూవ్డ్ హెడ్ కానిస్టేబుల్ గా నియమించడంతో ఒక

పర్మినెంట్ ఎస్ ఐ తిరిగి రేంజ్ కు తిరిగి వచ్చాడు, ఇతర రేంజ్ లలో అతని కంటే జూనియర్ అయిన అనేక మంది హెడ్ కానిస్టేబుళ్లు ఉన్నప్పటికీ వారు సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ లుగా విధులు నిర్వర్తిస్తున్నారు. ఎస్సై హోదా నుంచి పదోన్నతి, పునర్విభజన కోసం రాష్ట్రం మొత్తాన్ని ఒకే యూనిట్ గా పరిగణించి ఉంటే పిటిషనర్ కు తిరిగి వచ్చేది కాదని పిటిషనర్ ఆవేదన వ్యక్తం చేశారు. పోలీసు శాఖ మొత్తం ఒక్కటేనని, హెడ్ కానిస్టేబుళ్లకు సబ్ ఇన్స్పెక్టర్లుగా పదోన్నతులు కల్పించడం చట్టం ముందు సమాన అవకాశాలను నిరాకరించడమేనని, రాజ్యాంగంలోని 14, 16 అధికరణలు దెబ్బతింటున్నాయని ఆయన వాదించారు. పదోన్నతులు, పునర్విమర్శలు ఒక నిర్దిష్ట సమయంలో ఒక నిర్దిష్ట రేంజ్ లో పనిచేస్తున్న అధికారులకు (అంటే ఖాళీలు లేదా ఖాళీలు వాస్తవంగా సంభవించిన చోట) పరిమితం చేయడం, అదే సమయంలో ఇంటర్ రేంజ్ బదిలీలను స్వేచ్ఛగా, తరచుగా చేయడం, అధికారిక దినచర్యగా పదోన్నతులు, పునఃసమీక్షల్లో తీవ్రమైన అసమానతలు, సీనియారిటీలో అస్తవ్యస్తమైన మార్పులకు దారితీస్తుందని వాదిస్తున్నారు. పిటిషనర్ ప్రకారం స్వేచ్ఛాయుత బదిలీలను అనుమతించే విధానం చట్టం యొక్క సమాన రక్షణను ఉల్లంఘించే ఫలితాలను ఇస్తుంది మరియు ఉద్యోగ విషయంలో ప్రభుత్వ ఉద్యోగులకు సమాన అవకాశాన్ని ఇస్తుంది మరియు తద్వారా రాజ్యాంగంలోని 14 మరియు 16 అధికరణలను ఉల్లంఘిస్తుంది. ఈ పిటిషన్ ను రాష్ట్రం తరఫున వ్యతిరేకించారు మరియు రాష్ట్రంలో పోలీసు దళం యొక్క పరిపాలనా వ్యవస్థ మరియు పోలీసు ప్రయోజనాల కోసం పరిపాలన యొక్క సమర్థత ఆధారంగా పరిధిలో పదోన్నతుల వ్యవస్థ సమర్థనీయం. రాష్ట్రంలో పోలీసు దళం యొక్క వ్యవస్థ ఏమిటంటే, మొత్తం దళం ఒక ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ కింద ఉంటుంది; కానీ పరిపాలనా సామర్థ్యం కోసం రాష్ట్రంలోని మొత్తం ప్రాంతాన్ని ఒక డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ కింద నాలుగు రేంజ్లుగా విభజించారు. ఈ నాలుగు రేంజిలు కాకుండా దళం యొక్క మరో రెండు విభాగాలు ప్రత్యేక పరిపాలనా విభాగాలు, ప్రతి ఒక్కటి డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ ఆధ్వర్యంలో ఉంటాయి, అవి రేంజ్లు కానప్పటికీ. ఈ రెండు విభాగాలు (1) క్రిమినల్ ఇంటెలిజెన్స్ డిపార్ట్మెంట్ మరియు ఇంటెలిజెన్స్ బ్రాంచ్, (2) రైల్వే మరియు క్రైమ్ బ్రాంచ్. ఈ నాలుగు రేంజ్ల పరిధిలో ఎస్పీల ఆధ్వర్యంలోని వివిధ జిల్లా పోలీసు సంస్థలు ఉన్నాయి. కానిస్టేబుల్ హోదాలో ఒక జిల్లాలోనే పోలీసు

శాఖలో ప్రాథమిక నియామకాలు జరుగుతాయి. శిక్షణ అనంతరం ఆయా జిల్లాల్లో ఈ కానిస్టేబుళ్లను నియమిస్తారు. కానిస్టేబుళ్లకు తమ జిల్లాల పరిస్థితులు, భౌగోళిక స్వరూపం, జాతరలు, పండుగలు, ఆచార వ్యవహారాలు బాగా తెలుసు కాబట్టి పరిపాలనా దక్షత దృష్ట్యా ఇలా చేస్తున్నారు. ఈ కానిస్టేబుళ్ల నుంచి హెడ్ కానిస్టేబుల్ గా పదోన్నతి కోసం ఆమోదించిన జాబితాలను సిద్ధం చేసి, ఈ జాబితాలను జిల్లాల వారీగా తయారు చేస్తారు, తన జిల్లాలో ఒక కానిస్టేబుల్ కు హెడ్ కానిస్టేబుల్ గా పదోన్నతి కల్పించే అధికారం ఉన్న పోలీసు సూపరింటెండెంట్ ఈ జాబితాలను తయారు చేస్తారు. ఒక కానిస్టేబుల్ ను కానిస్టేబుల్ గా ధృవీకరించిన తరువాత, సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ గా అతని తదుపరి పదోన్నతి డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ ద్వారా ఉంటుంది. ఇందుకోసం డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ అడ్మినిస్ట్రేటివ్ హెడ్గా ఉన్న పలు జిల్లాల పరిధిలో ఉన్న హెడ్కానిస్టేబుళ్లందరినీ సబ్ ఇన్స్పెక్టర్లుగా పదోన్నతి కోసం ఒక గ్రూపుగా పరిగణిస్తారు. దీంతో డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ సీనియారిటీ కమ్ మెరిట్ ఆధారంగా హెడ్ కానిస్టేబుళ్ల జాబితాను సిద్ధం చేస్తారు. ఈ పరిధిలో ఖాళీ ఏర్పడినప్పుడల్లా సంబంధిత డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ ఈ ఆమోదించిన జాబితా నుంచి సీనియారిటీ ప్రకారం పదోన్నతి కల్పిస్తారని, ఒకవేళ పునర్విభజన జరగాలంటే సబ్ ఇన్స్పెక్టర్గా విధులు నిర్వర్తించే జూనియర్ మోస్ట్ హెడ్-కాన్-స్టేబుల్ అధికారి అని పేర్కొన్నారు. ఎస్ఐలను ఇన్స్పెక్టర్ స్థాయికి ప్రమోట్ చేసే అధికారం ఉన్న అధికారి కావడంతో ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ ధృవీకరించిన సబ్ ఇన్స్పెక్టర్ల జాబితాను మాత్రమే ఉంచుతారు. అందువలన, రాష్ట్రం ప్రకారం, ఈ మూడంచెల వ్యవస్థ రాష్ట్రంలో ఎల్లప్పుడూ ప్రబలంగా ఉంది; కానిస్టేబుల్ నుంచి హెడ్ కానిస్టేబుల్ గా పదోన్నతి పోలీసు సూపరింటెండెంట్ ద్వారా చేయబడుతుంది మరియు జిల్లాకు పరిమితం చేయబడుతుంది, హెడ్ కానిస్టేబుల్ నుండి సబ్-ఇన్ స్పెక్టర్ గా పదోన్నతిని డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ చేస్తారు మరియు ఇది ఇప్పటికే సూచించిన రెండు యూనిట్ల పరిధిలో ఉంటుంది, లేదా, చివరగా సబ్-ఇన్ స్పెక్టర్ స్థాయి నుండి ఇన్ స్పెక్టర్ స్థాయికి పదోన్నతి రాష్ట్రాల వారీగా ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ చే చేయబడుతుంది. పరిపాలనా దక్షత కోసం ఈ వ్యవస్థ రూపుదిద్దుకున్నదని, ఈ పరిస్థితుల్లో చట్టం ముందు అసమానతలు లేవని, పోలీసు సిబ్బంది ఉద్యోగ విషయంలో సమానత్వాన్ని నిరాకరించరాదని ఈ వర్ణనలో పేర్కొన్నారు.

రాష్ట్రవ్యాప్తంగా సుమారు 20 వేల మంది కానిస్టేబుళ్లు, 3 వేల మంది హెడ్ కానిస్టేబుళ్లు, 1000 మంది ఎస్సైలు ఉన్నందున సుపరిపాలన కోసమే కాకుండా సమర్థత దృష్ట్యా కూడా ఈ వ్యవస్థ అవసరమని ప్రభుత్వం తరఫున వాదించారు. అందువల్ల ఒక కానిస్టేబుల్ కు హెడ్ కానిస్టేబుల్ గా పదోన్నతి కల్పించి, ఆ తర్వాత హెడ్ కానిస్టేబుల్ కు సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ స్థాయికి పదోన్నతి కల్పించడం ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ కు చాలా కష్టమైన పని. అంతేగాక, ఒక కానిస్టేబుల్ ను తన పరిధిలో హెడ్ కానిస్టేబుల్ స్థాయికి ప్రమోట్ చేసే సూపరింటెండెంట్ ఆఫ్ పోలీస్, హెడ్ కానిస్టేబుల్ ను తన పరిధిలో లేదా రెండు యూనిట్ల పరిధిలో పదోన్నతి కల్పించే డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ వంటి అధికారులకు సిబ్బంది గురించి తెలుసునని, అందుకే పోలీసు సూపరింటెండెంట్ కు పదోన్నతులు కల్పించాలని నిబంధనలు చెబుతున్నాయని చెబుతున్నారు. లేదా డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్, కొన్నిసార్లు పరిపాలనాపరమైన కారణాల వల్ల లేదా సేవా అత్యవసరాల కారణంగా, ఒక జిల్లా నుండి మరొక జిల్లాకు లేదా ఒక శ్రేణి నుండి మరొక ప్రాంతానికి బదిలీలు చేయబడతాయి; కానీ ఇవి చాలా అరుదుగా ఉంటాయని కోరుతున్నారు. రోజుకు సగటున ముగ్గురు లేదా నలుగురు ఎస్ఐలు ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్కు బదిలీ అవుతున్నారన్న పిటిషనర్ వాదనను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తీవ్రంగా ఖండించింది. ఒక జిల్లా నుంచి మరో జిల్లాకు సబార్డినేట్ సిబ్బంది బదిలీలు కూడా అరుదుగా జరగాలన్నది ప్రభుత్వ విధానంగా చెబుతున్నారు. ఈ మేరకు 1955 మార్చిలో అన్ని శాఖాధిపతులకు జారీ చేసిన ప్రభుత్వ ఉత్తర్వును రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రస్తావించింది, ఇందులో సాధారణంగా అధికారులను వారి సొంత జిల్లాల వెలుపల, కొన్నిసార్లు వారి డివిజన్ల వెలుపల కూడా బదిలీ చేస్తారని, తద్వారా తక్కువ వేతనం పొందే ఉద్యోగులు తీవ్ర ఇబ్బందులకు గురవుతున్నారని ప్రభుత్వం దృష్టికి వచ్చిందని పేర్కొంది. అందువల్ల నెలకు రూ.250/- లోపు వేతనం తీసుకునే అధికారులందరినీ వారి సొంత జిల్లాలకు వెలుపల బదిలీ చేయరాదని, బదిలీ అనివార్యమైతే సాధ్యమైనంత వరకు డివిజన్కే పరిమితం చేయాలని ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. రెవెన్యూ డివిజన్ సాధారణంగా పోలీస్ రేంజ్ తో సమానంగా ఉంటుందని, అయితే తప్పనిసరిగా అలా ఉండదని చెప్పక తప్పదు. అందువల్ల పిటిషనర్ ఆరోపిస్తున్నట్లుగా సబార్డినేట్ సిబ్బంది బదిలీలు ఒక జిల్లా నుంచి మరో జిల్లాకు లేదా ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్ కు స్వేచ్ఛగా

జరగవని, అందువల్ల హెడ్ కానిస్టేబుళ్ల పదోన్నతుల వ్యవస్థ సాధారణంగా హెడ్ కానిస్టేబుళ్ల నుంచి సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ల వరకే పరిమితం కావడం వల్ల ఎలాంటి ఇబ్బందులు ఉండవని, చట్టం ముందు ఎలాంటి అసమానతలు, ఈ విషయంలో సమానావకాశాలు నిరాకరణకు దారితీయవని ప్రభుత్వం వాదిస్తోంది. రాష్ట్ర సేవలో ఉపాధి. పోలీసు చట్టంలోని సెక్షన్ 2 ప్రకారం, ఒక రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కింద ఉన్న మొత్తం పోలీసు వ్యవస్థ ఒక పోలీసు దళంగా పరిగణించబడుతుంది, మరియు ఏదైనా పోలీసు దళం యొక్క సబార్డినేట్ ర్యాంకుల సభ్యుల వేతనం మరియు ఇతర అన్ని సర్వీసు షరతులను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నిర్ణయించాల్సి ఉంటుంది. అయినప్పటికీ, ఈ చట్టం ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ కింద పోలీసు పరిపాలనను క్రమబద్ధీకరించడానికి, డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ కింద రేంజ్లను సృష్టించడం ద్వారా మరియు జిల్లా పోలీసు సూపరింటెండెంట్ల కింద జిల్లాలను ఏర్పాటు చేయాలని భావిస్తుంది. పోలీసు దళం సమర్థవంతంగా పనిచేయడానికి ఇటువంటి సంస్థ స్పష్టంగా అవసరం, అందుకే దాదాపు అన్ని రాష్ట్రాలలో పోలీసు దళం యొక్క పరిపాలన, ఒక ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ కింద ఉన్నప్పటికీ, డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ కింద మరియు పోలీసు సూపరింటెండెంట్ల కింద జిల్లాలుగా విభజించబడింది. పోలీసు శాఖలో పరిపాలనా దక్షతకు స్థానిక పరిజ్ఞానం ఎంతగానో దోహదపడుతుందని, అందుకే జిల్లాల వారీగా కానిస్టేబుళ్లను నియమించి, వారి పనితీరును తెలుసుకుని జిల్లా వారీగా హెడ్ కానిస్టేబుళ్లుగా పదోన్నతులు కల్పిస్తున్నారన్న విషయాన్ని కాదనలేం. అనేక జిల్లాల పరిధిలో ఉన్న హెడ్ కానిస్టేబుళ్లను సబ్ ఇన్స్పెక్టర్ స్థాయికి పదోన్నతి కోసం పరిగణించే వ్యవస్థలోని రెండవ అంచెలో ఇదే ఆలోచన స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. పరిధిలో ప్రమోషన్ ఇవ్వడం ద్వారా జిల్లాతో పోలిస్తే ఈ ప్రాంతం కాస్త వెడల్పు అవుతుంది. అయినప్పటికీ, ఇటువంటి ఎంపికలు రేంజ్ వారీగా చేసినప్పుడు స్థానిక పరిజ్ఞానం యొక్క ప్రయోజనం ఇప్పటికీ అందుబాటులో ఉంది. మూడవ అంచెకు చేరుకుని ఎస్సైలకు పోలీస్ ఇన్ స్పెక్టర్లుగా పదోన్నతి కల్పించినప్పుడే స్థానిక పరిజ్ఞానంపై అంతగా పట్టు ఉండదు. మరోవైపు కానిస్టేబుల్, హెడ్కానిస్టేబుల్, ఎస్ఐల విధులకు సంబంధించి వారు ప్రజలతో నేరుగా వ్యవహరిస్తారని, ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో పోలీసు శాఖలో ఈ ర్యాంకుల సమర్థత విషయంలో స్థానిక పరిజ్ఞానం కచ్చితంగా కీలక పాత్ర పోషిస్తుందన్నారు. కానిస్టేబుళ్ల నుంచి హెడ్ కానిస్టేబుళ్ల వరకు,

హెడ్ కానిస్టేబుళ్ల నుంచి సబ్ ఇన్స్పెక్టర్ల వరకు, ఎస్ఐల నుంచి ఇన్స్పెక్టర్ల వరకు పదోన్నతులు కల్పించే మూడంచెల వ్యవస్థను రాష్ట్రం అభివృద్ధి చేసిందంటే, పోలీసు వ్యవస్థ మొత్తం రాష్ట్రానికే ఒకటని భావించి అలాంటి వ్యవస్థను రద్దు చేయాలని మా అభిప్రాయం. కానిస్టేబుల్ నుంచి పదోన్నతి మొత్తం రాష్ట్ర ప్రాతిపదికన ఉండాలి. పోలీసు శాఖలో సభ్యుల పదోన్నతులన్నీ ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ చేతిలో కేంద్రీకృతమైతే తలెత్తే పరిపాలనాపరమైన ఇబ్బందులతో పాటు, ఈ స్థాయిల పోలీసు దళం సమర్థత కోసం మూడంచెల వ్యవస్థ పనిచేస్తుందని, ఆ లక్ష్యంతో రూపొందించబడిందనే ప్రభుత్వ వాదనలో చాలా బలం ఉందని మనకు అనిపిస్తోంది. పదోన్నతులు రేంజ్ పరంగా ఉన్నందున అదే సమయంలో పదోన్నతి లభించని హెడ్ కానిస్టేబుల్ కు ఒక రేంజ్ లో జూనియర్ గా, మరో రేంజ్ లో హెడ్ కానిస్టేబుల్ కు పదోన్నతి లభించే అవకాశం లేకపోలేదు. అయితే ఇప్పటికే పేర్కొన్న మూడంచెల పదోన్నతుల వ్యవస్థ అభివృద్ధి చెందడానికి దారితీసిన సమర్థతను పరిగణనలోకి తీసుకుని దీనిని సమతుల్యం చేయాలని, అందువల్ల ఈ వ్యవస్థను రద్దు చేయరాదని, కొన్నిసార్లు జూనియర్ హెడ్ కానిస్టేబుల్ కు పదోన్నతి లభించవచ్చునని, మరో రేంజ్ లో సీనియర్ హెడ్ కానిస్టేబుల్ వేచి ఉండాల్సి రావచ్చునని సూచిస్తున్నారు. కాబట్టి పైన పేర్కొన్న వివిధ అంశాలను పరిగణనలోకి తీసుకుంటే రాజస్థాన్ రాష్ట్రంలో అమలులో ఉన్న వ్యవస్థ రాష్ట్రంలో పోలీసుల సమర్థత కోసం, పరిపాలనా సౌలభ్యం కోసం ఎలా అభివృద్ధి చెందిందో చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని నిరాకరించడం లేదా ప్రజాసేవలో ఉద్యోగ విషయంలో సమానత్వాన్ని నిరాకరించడం అని చెప్పలేమని మనకు అనిపిస్తోంది. ఒక్కోసారి అలా జరిగినా, ఒక రేంజ్ లో జూనియర్ హెడ్ కానిస్టేబుల్ కు ఎస్సైగా, మరో రేంజ్ లో సీనియర్ హెడ్ కానిస్టేబుల్ కు పదోన్నతి లభించే అవకాశం ఉన్నందున కొంత కాలం వేచి చూడాల్సి ఉంటుంది. అందువల్ల ఈ వ్యవస్థను చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని నిరాకరించడం లేదా ప్రజాసేవలో ఉపాధి విషయంలో సమానత్వాన్ని నిరాకరించడం వంటి వాటిని కేవలం ఈ కష్టాల కేసుల ఆధారంగా కొట్టివేయడానికి మేము సిద్ధంగా లేము. అయితే ఈ వ్యవస్థను దుర్వినియోగం చేసే సామర్థ్యం ఉందని, హెడ్ కానిస్టేబుళ్లకు ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్ కు పదోన్నతి లేకుండా చేయడం, సర్వీసు పొడవు ఆధారంగా జూనియర్ గా ఉండే మరో రేంజ్ హెడ్ కానిస్టేబుళ్లకు అనుకూలంగా ఉండాలనే ఉద్దేశంతో ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ కొందరు

ఎస్సైలను ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్ కు బదిలీ చేసే అవకాశం ఉంది. పోలీసు శాఖలో ఈ హోదాల్లో కూడా ఒక జిల్లా నుంచి మరో జిల్లాకు లేదా ఒక రేంజ్ నుంచి మరో జిల్లాకు బదిలీలు ప్రజాసేవలో లేదా ఫలానా అధికారికి ప్రత్యేకమైన కారణాల వల్ల జరగాల్సి ఉంటుందనేది పిటిషనర్ తరఫున వివాదస్పదం కాదు. పోలీసు చట్టంలోని నిబంధనల ప్రకారం ఇటువంటి బదిలీలు ఏ విధంగానూ చట్టవిరుద్ధమని వాదించబడలేదు. ఇలాంటి బదిలీల ద్వారా ఒక నిర్దిష్ట రేంజ్ కు చెందిన హెడ్ కానిస్టేబుల్ కు ప్రభుత్వ సర్వీసులో ఉద్యోగం విషయంలో చట్టం ముందు సమానత్వం లేదా సమాన అవకాశాలు నిరాకరించే పరిస్థితులను సృష్టించడం సాధ్యమవుతుందని వాదిస్తున్నారు. ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ బదిలీ అధికారాన్ని పూర్తిగా దుర్వినియోగం చేస్తే(సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్లను ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్ కు బదిలీ చేసే అధికారం ఆయన ఒక్కరే చేయగలరు) చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని స్పష్టంగా నిరాకరించడం లేదా రాష్ట్ర సేవలో సమాన అవకాశాలను నిరాకరించడం వంటి ఉదంతం తలెత్తవచ్చు. కానీ ఒక ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ తన అధికారాన్ని దుర్వినియోగం చేసి, చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని నిరాకరించడానికి లేదా ప్రభుత్వ సేవలో సమాన ఉపాధి అవకాశాన్ని నిరాకరించడానికి స్పష్టమైన ఉదాహరణలను సృష్టించవచ్చనే భావనపై ఒక వ్యవస్థను మనం కొట్టలేము. ఇలాంటి వ్యవస్థను దుర్వినియోగం చేస్తారనే కారణంతో దాన్ని కొట్టివేయలేం. ఈ హోల్ సేల్ పద్ధతిలో దుర్వినియోగం జరిగినప్పుడు దుర్వినియోగాన్ని అరికట్టడానికి కేసు తలెత్తవచ్చు తప్ప వ్యవస్థను కాదు.

అంతర్శ్రేణి బదిలీలు స్వేచ్ఛగా, తరచూ అధికారిక దినచర్యగా జరుగుతున్నాయని, అందువల్ల పదోన్నతులు, పునఃసమీక్షల్లో తీవ్ర అసమానతలు నెలకొన్నాయని పిటిషన్లో చేసిన ఆరోపణకు ఇది అద్దం పడుతోంది. ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ ప్రతిరోజు సగటున మూడు, నాలుగు ఎస్ఐల బదిలీలు చేస్తున్నారని పిటిషనర్ పేర్కొన్నారు. ఈ ఆరోపణను ప్రభుత్వం తీవ్రంగా ఖండించింది. నెలకు రూ.250/- కంటే తక్కువ వేతనం పొందే సబార్డినేట్ సిబ్బందిని సాధారణంగా

సొంత జిల్లా వెలుపల బదిలీ చేయరాదని, బదిలీ అత్యవసరమైతే సాధ్యమైనంత వరకు డివిజన్కే పరిమితం చేయాలన్నది రాష్ట్ర ప్రభుత్వ విధానం. కానిస్టేబుళ్లు, హెడ్ కానిస్టేబుళ్లు, ఎస్ఐలకు సాధారణంగా నెలకు రూ.250/- కంటే ఎక్కువ వేతనం లభించదు కాబట్టి అటువంటి అధికారులను సాధ్యమైనంత వరకు జిల్లా వెలుపల బదిలీ చేయకూడదు, ఖచ్చితంగా డివిజన్ వెలుపల ఉండకూడదనేది ప్రభుత్వ విధానం. ఈ ప్రభుత్వ ఉత్తర్వుల దృష్ట్యా సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ల బదిలీలు పరిధి వెలుపల అరుదుగా జరగాలి. అందువల్ల సబ్ ఇన్స్పెక్టర్లను ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్కు స్వేచ్ఛగా, తరచూ బదిలీ చేసే విధానం ఉందని, ఈ విధానం వల్ల పదోన్నతులు, పునఃసమీక్షల్లో తీవ్ర అసమానతలు నెలకొంటున్నాయని అంగీకరించడానికి మేం సిద్ధంగా లేం. 1955 మార్చి నాటి ప్రభుత్వ ఉత్తర్వు నేపథ్యంలో దాన్ని ఉల్లంఘించి ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ స్వేచ్ఛగా, తరచూ బదిలీలు చేయడాన్ని మనం అంగీకరించలేం. ఈ అనుకూల విధానంతో పాటు రాజస్థాన్ లో సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్లు ఒక రేంజ్ నుంచి మరో రేంజ్ కు వెళ్లడం ఆనవాయితీగా వస్తోందనే నిర్ధారణకు రావడానికి పిటిషనర్ రికార్డులో ఉంచిన ఆధారాలు సరిపోవు. ఈ నేపథ్యంలో పిటిషన్ విఫలం కావడంతో ఆ పిటిషన్ ను కొట్టివేస్తున్నారు. ఈ పరిస్థితుల్లో ఖర్చుల విషయంలో ఆర్డర్ ఇవ్వం.

ఈ పిటిషన్ ను విడదీసే ముందు సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ల మధ్య బదిలీలు అరుదుగా జరిగే అంశమని, ఉదారంగా లేదా దురుద్దేశంతో జరగవని, ఒక పరిధిలో హెడ్-కాన్-స్టేబుల్స్ ను సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్లకు పదోన్నతి కల్పించే విధానాన్ని హేతుబద్ధంగా సమర్థించవచ్చని హెచ్చరిస్తున్నాం. ఇది ఈ విషయం యొక్క ఒక ముఖ్యమైన అంశం, ఇది వ్యవస్థకు మరింత సవాలును నివారించడానికి రాజస్థాన్ లోని సంబంధిత అధికారులు ఎల్లప్పుడూ గుర్తుంచుకోవాలి.

పిటిషన్ కొట్టివేత..